

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีความเจริญมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลากว่า 700 ปี จึงทำให้เมืองเชียงใหม่ เป็นจุดศูนย์กลางของความรู้และเป็นแหล่งรวมทางด้านประเพณีและวัฒนธรรม

วัฒนธรรมการฟ้อนของชาวเชียงใหม่มีการถ่ายทอดและสั่งสมจนมีรูปแบบที่เป็นแบบแผน และเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชน การฟ้อนของชาวล้านนาสามารถแบ่งได้เป็นกลุ่มใหญ่ กล่าวคือ การฟ้อนผี การฟ้อนเมือง และ การฟ้อนแบบราชสำนัก ในกลุ่มที่ 1 การฟ้อนผีจะเป็นการฟ้อนที่ได้รับอิทธิพลทางด้านคติความเชื่อเรื่องการนับถือผี ได้แก่ การฟ้อนผีมดผีเม็ง โดยผู้ฟ้อนจะเป็นลูกหลานภายในตระกูลที่จะต้องจัดพิธีการเลี้ยงผี ลูกหลานจะจัดการฟ้อนนี้ขึ้นในทุกปี หรืออาจจะจัดเป็นลักษณะปีเว้นปีหรือจัดขึ้นเพื่อเป็นการแก้บนการฟ้อนผีจะไม่มีรูปแบบท่าฟ้อนที่ตายตัวสุดแต่ร่างทรงหรือม้าขี่ การฟ้อนในกลุ่มที่ 2 จะเป็นการฟ้อนแบบพื้นเมือง เป็นการฟ้อนที่เกิดขึ้นจากการฟ้อนที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชนนั้นๆ หรือผู้ฟ้อนถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในรูปแบบของศิลปะการแสดง เช่น ฟ้อนนกกิ้งกะหล่า ฟ้อนโต ฟ้อนแง้น ฟ้อนเจิง ฟ้อนดาบ และ ฟ้อนกำลายน การฟ้อนในกลุ่มที่ 3 จะเป็นการฟ้อนราชสำนัก ในกลุ่มนี้ท่าฟ้อนจะเป็นท่าที่ได้รับอิทธิพลมาจากราชสำนักภาคกลางและนำมาผสมผสานกับการฟ้อนพื้นเมืองจนมีรูปแบบที่ตามตัว และมีกระบวนการท่าฟ้อนที่เป็นแบบแผน เช่น ฟ้อนม่านม้วยเชียงดา ฟ้อนโยคีถวายไฟ ฟ้อนเงี้ยว ฟ้อนเทียน และ ฟ้อนเล็บ

ฟ้อนเล็บ เป็นการฟ้อนที่มีการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ประวัติของการฟ้อนเล็บไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่นอนว่ามีการฟ้อนมาตั้งแต่ แต่คาดว่าน่าจะเกิดขึ้นจากการฟ้อนเพื่อแสดงความปิติยินดีหรือความรื่นเริง โดยการฟ้อนจะมีมากในงานที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ผู้ฟ้อนจะเป็นผู้หญิงที่เป็นคณะศรัทธาชาวบ้านในละแวกวัดที่มาร่วมประกอบบุญกุศลอันยิ่งใหญ่ในงานที่ได้มีการจัดขึ้น ฟ้อนเล็บเมื่อนำไปฟ้อนในงานปอยหลวงนำหน้าขบวนแห่ต้นคร้วทาน ชาวบ้านก็จะนิยมเรียกกันติดปากว่า “ฟ้อนคร้วทาน” หรือ “ฟ้อนแห่คร้วทาน” การฟ้อนเล็บและการฟ้อนแห่คร้วทาน ได้มีบทบาทอยู่ในงานประเพณีของชาวเชียงใหม่จะพบได้จากประเพณี เดือนต่าง ๆ ของปีทั้ง 12 เดือน โดยในบางประเพณีจะมีการฟ้อนชนิดนี้สอดแทรกอยู่ด้วย เช่น ประเพณีออกพรรษา ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีขึ้นปี๋ ประเพณีปอยน้อย ประเพณีปอย

หลวง ประเพณีปอยส้อ ประเพณีปีใหม่เมือง ประเพณีขึ้นพระธาตุหรือสงกรานต์น้ำพระธาตุ ประเพณีเข้าอินทนิล ประเพณีทานสลาก เป็นต้น จนอาจจะทำให้เมื่อมีประเพณี ศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ จะต้องมีการพ้องร่ำควบคู่กันไป

พ็อนเล็บ จากการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการที่ได้มีการบันทึกประวัติของการพ็อนเล็บไว้ว่า เกิดขึ้นจากการปรับปรุงของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี เมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จกลับมาประทับ ณ จังหวัดเชียงใหม่ พระองค์ได้เชิญครูผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทยภาคกลาง มาทำการปรับปรุง กระบวนท่าพ็อนพื้นเมืองให้เป็นแบบแผน โดยส่วนใหญ่จะได้รับอิทธิพลท่ารำทางภาคกลางเข้ามาผสมผสาน โดยนำลักษณะของหลักการแสดงภาคกลางเข้ามาปรับปรุง อาทิเช่น รูปแบบการแปรแถว การใช้มือจับ การตั้งวง การทรงตัวตรงหลังตั้ง มาผสมผสานกันกระบวนท่าพ็อนเล็บที่มีแบบแผนสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

การพ็อนเล็บแพร่หลายออกสู่สังคมคนล้านนาไปทั่วทั้ง 8 จังหวัดภาคเหนือ แต่ที่พบหลักฐานว่ามีคณะช่างพ็อนเล็บทำการพ็อนอยู่ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และ เชียงราย โดยมีรูปแบบทั้งชื่อเรียก กระบวนท่าพ็อน คนตรี ตลอดจนองค์ประกอบอื่นๆ ที่มีความแตกต่างกันออกไป

รูปแบบของการถ่ายทอดกระบวนท่าพ็อนเล็บ จะแบ่งได้เป็นกลุ่ม ๆ กล่าวคือ การสืบทอดกระบวนท่าพ็อนเล็บในกลุ่มที่ 1 ได้แก่การรับการถ่ายทอดมาจากคุ่มพระราชชายาเจ้าดารารัศมี และได้รับการถ่ายทอดโดยช่างพ็อนภายในคุ่มของพระองค์ ได้แก่ นางสมพันธ์ โชคณา (ศิลปินแห่งชาติ) เมื่อได้มีโอกาสเข้ามาสอนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ โดยถ่ายทอดและยึดเอาท่าพ็อนทั้งหมด บรรจุเป็นแบบการเรียนการสอนให้แก่นักเรียน นักศึกษา กลุ่มที่ 2. กลุ่มผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากชาวบ้าน เป็นการพ็อนที่เกิดขึ้นภายในสังคม กลุ่มช่างพ็อนชาวบ้านที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ลักษณะการถ่ายทอดจะเป็นการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ โดยการสอนให้จำกระบวนท่าพ็อน ได้แก่ ย่าสอนแม่ แม่สอนลูก ลูกสอนหลาน เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน เมื่อมีงานพ็อนก็จะรวมกลุ่มจัดเป็นช่างพ็อน กลุ่มที่ 3. กลุ่มผู้ที่ได้รับทั้งแบบคุ่มพระราชชายา ฯ และ ชาวบ้าน ในกลุ่มนี้จะเป็นช่างพ็อนที่เคยได้รับการถ่ายทอดกระบวนท่าพ็อนเล็บจากย่า ป้า หรือแม่ของตน และเป็นช่างพ็อนอยู่แล้ว เมื่อถึงเกณฑ์ที่จะเข้ารับการศึกษาบิดา มารดา ก็จะส่งลูกหลานให้มาเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ เมื่อเด็กได้รับการเรียนการสอนนาฏศิลป์อย่างเป็นทางการและได้รับการถ่ายทอดกระบวนท่าพ็อนเล็บ เด็กได้นำกระบวนท่าพ็อนที่ได้รับการถ่ายทอดเอาไปสอน และถ่ายทอดให้กับคนในสังคม และมีการปรับเปลี่ยนท่าพ็อนให้มีความสวยงามและยังยึดเอาท่าพ็อนเก่าไว้ด้วยในลักษณะผสมผสานขึ้นมาใหม่

นอกจากการถ่ายทอดกระบวนการทำพ็อนเล็บทั้งสามกลุ่ม ผู้วิจัยพบว่า การถ่ายทอดกระบวนการทำพ็อนเล็บ นอกจากเครื่องมือ วัสดุ และ สถานที่แล้ว ยังมีการถ่ายทอดกระบวนการทำพ็อนเล็บอีกกลุ่มคือ พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอด อาจจะเป็นด้วยสาเหตุที่ว่า ในสังคมหรือหมู่บ้านนั้น ๆ ไม่เคยมีช่างพ็อนเมื่อต้องไปร่วมงานที่วัดอื่นจัดขึ้น ชาวบ้านไม่ได้รับการถ่ายทอดกระบวนการทำพ็อนเล็บ แต่พระภิกษุสงฆ์เคยเห็นหรือได้พบการทำพ็อนเล็บ จึงต้องเป็นผู้ถ่ายทอดกระบวนการทำพ็อนเล็บให้แก่คนในสังคม และอาจจะเป็นผู้จัดหา เครื่องแต่งกายให้กับช่างพ็อนด้วย

พ็อนเล็บได้เผยแพร่ออกสู่สังคมคนเชียงใหม่ กลุ่มผู้วิจัยพบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มคือ 1. การพ็อนเล็บในกลุ่มเจ้าผู้ครองนคร หรือเจ้านายฝ่ายเหนือ สอดแทรกอยู่ในประเพณีบายศรีทูลพระขวัญการต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง 2. การพ็อนเล็บในกลุ่มสถานศึกษาจะสอดแทรกในการเรียนการสอนของโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ 3. การพ็อนในรูปแบบของบริษัทจัดการแสดงที่รับจ้างจัดการแสดงนาฏศิลป์ล้านนาและห้องอาหารที่มีการแสดง และกลุ่ม 4. การพ็อนเล็บในกลุ่มศรัทธาหัววัด หรือชาวบ้านจะแทรกอยู่ในประเพณีงานปอยหลวง หรืองานบุญต่าง ๆ

การทำพ็อนเล็บ นอกจากจะเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นล้านนา พ็อนเล็บยังเป็นที่นิยมจนกระทั่งเกิดการประกวดพ็อนเล็บเพื่อชิงรางวัล โดยมีวัดที่เป็นเจ้าภาพจัดงานทำหน้าที่ในการจัดการประกวด ผู้ที่เข้าร่วมประกวด ส่วนใหญ่เป็นช่างพ็อนของคณะศรัทธาแต่ละวัด ตลอดจนมีการจัดการประกวดพ็อนเล็บ ในงานที่ได้จัดขึ้นของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การประกวดพ็อนเล็บ ณ พิพิธภัณฑ์พระตำหนักคาราภิรมย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยภายในค่ายทหารวรัศมี อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ การประกวดพ็อนเล็บในงานประเพณีปีใหม่เมือง ของวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่

การแต่งกายของผู้พ็อนจะแต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง คือ จะนิยมสวมเสื้อแขนกระบอก นุ่งซิ่นลายขวาง ห่มสไบ สิริษะเกล้าผมมวย เหน็บดอกเอื้อง คนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการพ็อน จะใช้วงดนตรีพื้นเมืองดั้งเดิม ที่มีชื่อเรียกว่า “วงกลองดิ่งโนง” บรรเลงประกอบการพ็อน

กลุ่มคณะช่างพ็อนเล็บที่เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มช่างพ็อนเล็บอาวุโสที่ ช่างพ็อนมีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป ได้แก่ คณะช่างพ็อนเล็บอาวุโสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นคณะช่างพ็อนที่ยังคงอนุรักษ์และรักษารูปแบบ ทำพ็อนเล็บแบบดั้งเดิม สืบเนื่องมาเป็นเวลาประมาณ 48 ปี จนถึงปัจจุบัน

แต่เดิมการทำพ็อนเล็บของวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ไม่มีช่างพ็อนเล็บประจำวัด เหมือนกับวัดทั่วไปในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มหัววัด ไปพ็อนรวมทำบุญในงานปอยตามหัววัดต่าง ๆ ที่จะต้องมีคณะช่างพ็อนเล็บเป็นช่างพ็อนประจำวัดตนเอง นางจันทร์เพ็ญ รอดเครือทอง (

ปัจจุบันถึงแก่กรรม) ได้มีความคิดที่จะจัดตั้งกลุ่มช่างฟ้อนเล็บประจำวัดพระสิงห์ขึ้น จึงได้ชักชวนชาวบ้าน คณะศรัทธาในละแวกวัด จัดตั้งกลุ่มช่างฟ้อน และทำการฝึกหัดฟ้อน โดยมีสมาชิกช่างฟ้อนดังนี้

นางจันทร์จร ศศิธร ปัจจุบันอายุ 74 ปี นางเกียงคำ อรุณสิทธิ์ ปัจจุบันอายุ 68 ปี นางศรีนวล โปธิศรี ปัจจุบันอายุ 69 ปี นางอำไพ ดวงใจ (ปัจจุบันถึงแก่กรรม) และ นางบัวผา จันทิมา ปัจจุบันอายุ 70 ปี

การแต่งกายของกลุ่มช่างฟ้อนอาวโสด์พระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ แต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองล้านนาเหมือนอย่างเช่นช่างฟ้อนหัววัดทั่วไป ได้แก่ นุ่งซิ่นลายขวาง สวมเสื้อแขนกระบอก ห่มสไบ สวมสังวาล ดิคเข็มกลัด เก้าหมทรงฉู่ปุ่น เหน็บคอกไม้ มือสวมเล็บ ในการจัดหาเครื่องแต่งกายจะใช้ทุนส่วนตัวของช่างฟ้อน ทำการตัดเย็บและจัดซื้อเองมาโดยตลอด โดยมีได้ใช้เงินทุนจากวัดหรือของความอนุเคราะห์จากหน่วยงานทั่วไปเหมือนเช่นช่างฟ้อนกลุ่มอื่น

ดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการฟ้อนของคณะช่างฟ้อนอาวโสด์พระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อไปทำการฟ้อนที่ใด จะนิยมฟ้อนกับเพลงที่ทำการบันทึกลงเทปคลาสเส็ดมากกว่า เพราะสาเหตุที่ว่า เวลาไปทำการฟ้อน ที่ต้องฟ้อนเข้ากับดนตรีที่ทำการบรรเลงสด จะไม่ถนัดด้วยการบรรเลงดนตรีสดเวลาบรรเลงนักดนตรีจะบรรเลงท่วงทำนองไม่เท่ากัน บางคณะอาจจะบรรเลงช้า บางคณะอาจจะบรรเลงเร็ว จึงทำให้เวลาฟ้อนไม่เคยซิด และเมื่อมีอายุมากขึ้น สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง จึงไม่ถนัดในการฟ้อนกับดนตรีที่ไม่เคยชิน

กระบวนการทำฟ้อนเล็บคณะช่างฟ้อนเล็บอาวโสด์พระสิงห์วรมหาวิหาร กระบวนการทางคณะได้รับการถ่ายทอดทำฟ้อนมาจากนางจันทร์เพ็ญ รอดเครือทอง ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งคณะช่างฟ้อนทำฟ้อนที่ได้รับการถ่ายทอดเป็นทำฟ้อนที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยในปัจจุบันกระบวนการทำฟ้อนทั้งหมด นางเกียงคำ อรุณสิทธิ์ และนางจันทร์จร ศศิธร เป็นรับผู้ถ่ายทอด

ทำฟ้อนผู้วิจัยพบว่า จะมีทำทั้งหมด 15 ท่า และจะมีการทำทำซ้ำในบางท่าระหว่างการฟ้อนจะมีท่าหลักและท่าซ้ำจำนวน 25 ท่า ในระหว่างที่ทำการฟ้อนการย่อเท้าของผู้ฟ้อน จะย่อเท้าตามจังหวะเสียงเครื่องดนตรี โดยจะฟังเสียงโหม่ง และเสียงฉาบ ช่างฟ้อนจะเริ่มก้าวเท้าซ้าย เป็นจังหวะแรก เมื่อย่อเท้าถึงบริเวณการเปลี่ยนท่าก็จะทำการเริ่มนับหนึ่งใหม่ เพื่อเป็นการเริ่มต้นขอกระบวนการทำฟ้อนตามลำดับท่า ด้วยการย่อเท้าและเดิน โดยจะเดินจากด้านขวามือหันไปด้านซ้ายมือ โดยจะหมุนตัวไปทางด้านหน้าของเวที ประมาณ 180 องศา เมื่อหมุนตัวได้ตามกำหนดการก้าวเท้าครบ 5 จังหวะก็จะทำการเปลี่ยนกระบวนการทำฟ้อน ในกระบวนการทำต่อไป ด้วย

การยื่นเท้าเดินจากด้านซ้ายมือหันไปด้านขวามือ พร้อมกับการก้าวเท้า 5 จังหวะ เพื่อเป็นการหมุดกระบวนท่าต่อไป

รูปแบบการแปรแถวของช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์ ธรรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ การแปรแถวจะใช้ในโอกาสที่ทำการฟ้อนบนเวที ส่วนการฟ้อนนำขบวนจะใช้รูปแบบแถวแบบแถวตอนเล็กสองแถว การแปรแถวบนเวทีจะมีรูปแบบการแปรอยู่ 3 รูปแบบ กล่าวคือ แบบที่ 1 แบบแถวตอนเล็ก แบบที่ 2 แบบวงกลมเล็กสองวง แบบที่ 3 แบบวงกลมใหญ่หนึ่งวง

จากการศึกษาฟ้อนเล็บช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์ธรรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ผู้วิจัยพบว่า การฟ้อนเล็บเป็นการฟ้อนเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และเป็นการเชื่อมโยงศรัทธาชาวบ้านฝ่ายหญิงให้ได้เข้าถึงพระพุทธศาสนา ด้วยสาเหตุที่ว่า ชาวล้านนามีความเชื่อในเรื่องของการก่อกุศลด้วยการฟ้อนรำ ในงานปอยหลวงช่างฟ้อนเล็บที่ฟ้อนนำขบวนแห่ครัวทานเปรียบเสมือนนางฟ้าที่ฟ้อนรำอัญเชิญต้นครัวทานหรือต้นบุญให้เข้าสู่วิหาร ส่วนช่างฟ้อนเล็บที่ฟ้อนรับขบวนแห่ครัวทานเปรียบเสมือนนางฟ้อนกำลังฟ้อนรำต้อนรับผู้ประกอบบุญกุศล จึงเป็นสาเหตุให้ในงานปอยหลวงหรืองานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาจะมีการฟ้อนรำ เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองและเป็นการเชื่อมโยงให้ศรัทธาชาวบ้านฝ่ายหญิงได้เข้าถึงและมีส่วนร่วมในพระพุทธศาสนา จนเกิดเป็นประเพณีของการฟ้อนของชาวบ้านฝ่ายหญิงที่มีสอดแทรกอยู่กันวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชาวล้านนาสืบไป

ปัญหาและอุปสรรคในการเก็บข้อมูล

จากการศึกษาหัวข้อฟ้อนเล็บช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์ธรรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล ตั้งแต่ช่วงเดือนพฤศจิกายน 2549 โดยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากแหล่งความรู้ จากตำรา จากเอกสารและจากความอนุเคราะห์จากผู้สนับสนุน ผู้วิจัยพบว่าข้อมูลต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่เป็นข้อมูลที่ได้คัดลอกมาจากเอกสารเพียงเล่มเดียว เนื้อหาส่วนใหญ่เขียนเฉพาะประวัติ กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยจึงต้องทำการศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ศิลปินพื้นบ้านและนำข้อมูลที่นำมาเปรียบเทียบ และจดบันทึกเป็นข้อมูลเบื้องต้น

อุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การเก็บข้อมูลจากตัวช่างฟ้อน เนื่องจากช่างฟ้อนมีการรวมกลุ่มในแต่ละครั้ง จะพบกันในวันพระอาทิตย์ละหนึ่งครั้ง ผู้วิจัยจึงต้องเข้าไปสร้างสัมพันธไมตรี ทำตัวกลมกลืนกับกลุ่มชน ซึ่งใช้ระยะเวลาพอสมควรในการร่วมกิจกรรมงานบุญที่วัดในแต่ละครั้ง และตัวช่างฟ้อนไม่เคยมีผู้เข้ามาการสัมภาษณ์จึงเป็นปัญหาในการให้ข้อมูล จึงทำให้ได้ข้อมูลไม่เต็มที่

อุปสรรคอีกประการเนื่องจากตัวช่างฟ้อนมีอายุที่มาก จึงทำให้ช่างฟ้อนไม่สามารถไปแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ ได้ และรับไปฟ้อนน้อยลง จึงทำให้ไม่สามารถบันทึกกระบวนการทำฟ้อนได้ ผู้วิจัยจึงทำการฝึกกับตัวช่างฟ้อนเอง และคอยเวลาที่ช่างฟ้อนมีสุขภาพที่แข็งแรงจึงสามารถบันทึกกระบวนการทำฟ้อนในการวิเคราะห์กระบวนการทำได้

ข้อเสนอแนะ

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลของคณะช่างฟ้อนอาวุโสวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทาง และเป็นประโยชน์ในการดำเนินการอนุรักษ์และดูแลรักษาศิลปะการฟ้อนเล็บวัดพระสิงห์วรมหาวิหารให้คงอยู่สืบไป

1. หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน ตลอดจนผู้ที่มีความสนใจในรูปแบบของการฟ้อนเล็บวัดพระสิงห์ ควรให้การสนับสนุนเผยแพร่ เพื่อให้บุคคลทั่วไปได้รู้จักการแสดงของช่างฟ้อนเล็บคณะนี้
2. สถานศึกษา หรือ หน่วยงานที่มีความสนใจควรให้การอนุรักษ์ ด้วยการฝึกซ้อมหรือรับการถ่ายทอดกระบวนการทำฟ้อนเล็บวัดพระสิงห์จากสมาชิกช่างฟ้อน และจดบันทึกตลอดจนบันทึกเป็นวิดิทัศน์ทำฟ้อนเล็บเก็บไว้เป็นหลักฐานทางวิชาการ เพื่อให้เยาวชนหรือผู้ที่มีความสนใจได้ทำการศึกษาและเป็นประโยชน์ในการดำเนินการวิจัยสืบต่อไป